

CINCOGESMA - PENTECOSTA: UNA PRECISIO CRONOLOGICA EN LA VIDA DE RAMON LLULL

Al capítol 21 de la *Vida coetània* de Ramon Llull llegim :

E, venint la festa de cincogesma, lo dit reverend mestre, així malat com era, se féu portar a l'església de mossènyer sent Domingo; e, com cantassen aquell sant himne que diu "Veni creator Spiritus", girà lo seu enteniment alt vers nostro Senyor, e ab làgremes cordials suplicà'l que, per sa gran benignitat, li perdonàs aquell tan gran defalliment" (1).

L'expressió "cincogesma" d'aquest passatge continua essent interpretat en el sentit modern que té el terme: el de Quinquagèsima, és a dir, el diumenge anterior a la Quaresma. Això fa que la superació de la crisi de Gènova, abans del primer embarcament cap a Tunis, sigui situada cronològicament pels biògrafs i historiadors actuals el 8 de febrer de l'any 1293. (2).

Aquesta interpretació de "cincogesma" sorpren, tant més que la Vida llatina del beat, considerada com la redacció original (3), porta:

Denique adveniente die sancta festi Pentecostes fecit se portari seu duci ad Fratrum Predicatorum ecclesiam

(1) Ed. M. BATLLORI, *Ramon Llull, Obres essencials*, I (Barcelona, 1957) p. 43. Sobre els dubtes referents a l'autenticitat d'aquest passatge de la Vida, considerat, no obstant, pels historiadors més recents com a autèntic, vegeu el que escriu J. CARRERES I ARTAU, *ibid.*, p. 24, nota 12.

(2) Cf., per exemple, M. BATLLORI, *Ramon Llull en el món del seu temps* (Barcelona, 1960), p. 28; del mateix autor, *Antologia de Ramón Llull*, I (Madrid, 1961) p. 24; M. DE RIQUER, *Història de la literatura catalana*, I (Barcelona, 1964) p. 222.

(3) Vegeu el que diu el Pare Batllori en l'esmentat volum d'*Obres essencials*, p. 31. La versió catalana és una mica lliure, encara que fidel en les paraules que ens interessen aquí.

dumque fratres audirent hymnum "Veni Creator", cantantes, ingemiscens etc. (4).

Fins prescindint de l'original llatí, la versió catalana antiga, tal com és, ja conté elements que per si sols fan pensar que "cincogesma" no pot ser la Quinquagèsima tal com aquesta s'enten avui. En primer lloc, el diumenge de Quinquagèsima, el que precedeix immediatament el primer de Quaresma, no sol ser —en el llenguatge comú— qualificat de "festa", nom que, en canvi, escau a la solemnitat de la Pentecosta. Segonament, la litúrgia del diumenge de Quinquagèsima no comporta el cant de l'himne "Veni creator Spiritus", propi de la Pentecosta. A aquets detalls litúrgics podem encara afegir una observació: la navegació cap a l'Àfrica —fins en el cas que no hagués sigut immediata al penediment de Ramon Llull a Gènova— resulta més verosímil a un temps posterior a la festa de la Pentecosta, això és, a l'estiu, que no durant la estació hivernal, o poc després de la Quinquagèsima, encara que hem de reconèixer que la Vida del beat no diu que el viatge es realitzés ràpidament després de la conversió.

Interessant des del punt de vista de la filologia és que el traductor antic de la Vida llatina, que es revela mallorquí pel llenguatge (5), traduí "Pentecostes" per "cincogesma": és el que corresponia a la manera comuna i popular d'expressar-se del temps, que deu ser el mateix segle de la mort del beat. De totes maneres, l'expressió és encara actual: "cincogesma" (6) o "cinquagesma" (7) significa encara avui la Pentecosta (8), com ho significava antigament (9).

(4) *Vita Beati Raymundi Lulli*, ed. pel P. B. DE GAIFFIER, a *Analecta Bollandiana* 48 (1930) p. 158. L'edició de la *Biblioteca de Autores Cristianos*, 32 (Madrid, 1948) no reproduïx l'aparat crític. He canviat "audirent" pel singular que porta el text de De Gaiffier.

(5) Cf. BATLLORI, *Obres essencials*, I. p. 32 s.

(6) Cf. A. GRIERA, *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, vol. IV (Barcelona, 1936) p. 38.

(7) GRIERA, *ibid.*, p. 39; P. FABRA, *Diccionari general de la llengua catalana*, 2.ª ed. (Barcelona, 1954) p. 380.

(8) Jo mateix he sentt com la gent del camp, al centre de Catalunya, regió de Solsona (concretament al municipi de Riner) usen la paraula "cincogesma" per designar el cinquantè dia després de Pasqua.

(9) Cf. M. AGUILÓ I FUSTER, "*Diccionari Aguiló*": *materials lexicogràfics... revisats i publicats per P. FABRA I M. DE MONTOLIU*, tom II (Barcelona, 1916) p. 171: "cinquagesma", "cinquagesma, cincogesma". També es refereix

“Quinquagesima” i, consegüentment, “cincogesma” (en les seves diverses formes ortogràfiques) són traduccions fidels del grec “Pentekosté” (llatinitzat en “Pentecostes”) i del què el mot vol dir. El terme llatí “Quinquagesima” designava també, en el món patristic i medieval, tant el diumenge i la semana antecedents a la Quaresma (10), com el cinquantè dia després de Pascua (11).

El penediment de Ramon Llull a Gènova s'escaigué, per consegüent, no el 8 de febrer, sinó el diumenge de la Pentecosta, dia 17 de maig, de l'any 1293.

ALEXANDRE OLIVAR, O. S. B.
Montserrat

evidentment a la solemnitat de la Pentecosta, i no a la “dominica que precede a la primera de cuaresma”, el text d'Eiximenis, *Llibre dels àngels*, cap. 5, aduït per J. BALARI i JOVANY (i M. DE MONTOLIU), *Diccionario Balari: inventario lexicográfico de lo lengua catalana*, fasc. III p. 308, s. : “Jesuchrist no enganà los dexebles anants al castell d'Emaus en forma de pelegrí, no contestant que ell no era; ne Deus no enganà los apòtols als quals tramés lo Sant Spirit en forma de foch lo jorn de cincogesma, no contrastant que lo Sant Spirit no sia foch ne sia coloma, jatsia que sia stat tramés sobre Jesuchrist”.

(10) En aquest sentit, el trobo emprat per primera vegada per sant Pere Crisòleg, abans de l'any 450; el seu sermó 7, que és sobre el dejuni, si hem de creure els millors manuscrits (el Vatic. lat. 4952 i altres), fou predicat a la “Quinquagesima”. Un altre sermó del Crisòleg es titula “De ieiunio Quinquagesimae”; aquest epígraf es llegeix en un manuscrit del segle VI (Medolan. Ambros. C. 77 sup.) i correspon al contingut del sermó, el començament del qual fa: “Suscepturi sanctum Quinquagesimae de more ieiunium...” (cf. A. OLIVAR, *Los sermones de san Pedro Crisólogo: estudio crítico*, Montserrat, 1962, pp. 321 i 449).

(11) Als testimonis que dóna el *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens* d'A. BLAISE i H. CHIRAT (Estrasburg, 1954) p. 692 s., podem afegir, per exemple, el que ens proporciona el títol del sermó 211 de sant Cesari d'Arlès (ed. G. MORIN - C. LAMBOZ, *Sancti Caesaris Arelatensis sermones* II [Corpus Christianorum, CIV], Turnholt, 1953, p. 841; vegeu també, a la nota 1 de la mateixa pàgina, la referència al Missal de Bobbio).